

МЕЃУНАРОДЕН ЦЕНТАР ЗА СЛАВЈАНСКА ПРОСВЕТА - СВЕТИ НИКОЛЕ

«МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД»
(ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА)

СПИСАНИЕ
на научни трудови

**ДВАНАЕСЕТТА МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД“
МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН“
СВЕТИ НИКОЛЕ - БИТОЛА**

Година VIII

Број 2

Април 2021

- СВЕТИ НИКОЛЕ, Р. СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА -
- 2021 -

Издавач: Меѓународен центар за славјанска просвета - Свети Николе

За издавачот: м-р Михаела Ѓорчева, директор

Наслов: «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД» (ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА)

Организационен одбор:

Претседател: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Заменик претседател: д-р Стромов Владимир Јуревич, Русија

Член: м-р Борче Серафимовски

Член: м-р Милена Спасовска

Уредувачки одбор:

Проф. д-р Ленче Петреска - Република Северна Македонија

Проф. д-р Александар Илиевски - Република Северна Македонија

Проф. д-р Мирослав Крстиќ - Република Србија

Проф. д-р Момчило Симоновиќ - Република Србија

Проф. д-р Тодор Галунов - Република Бугарија

Проф. д-р Даниела Тасевска - Република Бугарија

Доц. д-р Хаџиб Салкиќ - Република Босна и Херцеговина

Проф. д-р Татјана Осадчаја - Руска Федерација

Доц. д-р Вера Шунаева - Руска Федерација

Уредник: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Компјутерска обработка и дизајн: Адриано Панајотов, Маја Маријана Панајотова, Стефан Ѓорчев

ISSN (принт) 1857-9299

ISSN (онлајн) 1857-9302

Адреса на комисијата: ул. Маршал Тито 77, Свети Николе, Р. Северна Македонија

Контакт телефон: +389 (0)32 440 330

Уредувачкиот одбор им се заблагодарува на сите учесници за соработката!

Напомена:

Уредувачкиот одбор на списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» не одговара за можните повреди на авторските права на научните трудови објавени во списанието. Целосната одговорност за оригиналноста, автентичноста и лекторирањето на научните трудови објавени во списанието е на самите автори на трудовите.

Секој научен труд пред објавувањето во списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» е рецензиран од двајца анонимни рецензенти од соодветната научна област.

Печати: Печатница и книжарница „Славјански“, Свети Николе

Тираж: 100

МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ
ИСТОК - ЗАПАД
ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА

Доц. д-р Елизабета Спироска

Факултет за правни науки
МСУ „Г. Р. Державин“ Свети Николе – Битола
Р. Северна Македонија

ПОЧЕТОЦИТЕ НА ЗАДОЛЖИТЕЛНАТА МЕДИЈАЦИЈА ВО ГРАЃАНСКИТЕ СПОРОВИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

АПСТРАКТ: Медијацијата е постапка во која медијаторот како трета неутрална страна им помага на спротивставените страни да постигнат сопствена заедничка спогодба односно да постигнат win-win решение на спорот. Од формален аспект медијацијата се дели на доброволна и задолжителна. Задолжителна медијација значи дека странките се „принудени да седнат на маса“ и да се обидат да го решат спорот со медијација. Но задолжителната медијација не значи дека странките се принудени да го решат спорот, туку од нив само се бара bona fides да се обидат да го решат спорот со медијација. Целта на овој труд е да го анализира воведувањето на задолжителната медијација во граѓанските спорови во Република Северна Македонија. Резултатите во овој труд се добиени со анализа на правни и политички документи поврзани со истражуваното прашање, како и со анализа на литература и студии кои се однесуваат на истражуваното прашање.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ: медијација, Република Северна Македонија, алтернативно решавање на спорови

MANDATORY MEDIATION IN CIVIL MATTERS IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA – THE BEGINNINGS

ABSTRACT: Mediation is a procedure in which the mediator as a third neutral and impartial party helps the dispute parties to reach their own mutual agreed solution i.e. to reach a win-win solution. Mediation can be either voluntary or mandatory. Mandatory mediation means that the dispute parties are “forced to sit at the table” and try to resolve the dispute through mediation. But this type of mediation does not mean that the dispute parties are forced to resolve the dispute, they are only required bona fides to try to resolve the dispute through mediation. The purpose of this paper is to analyze the beginnings of the mandatory mediation in in the Republic of North Macedonia. Results in this article are generated by qualitative in-depth analysis of the legal documents, and using literature and studies connected with the research issue.

KEYWORDS: mediation, Republic of North Macedonia, alternative dispute resolution

ВОВЕД

Медијацијата е еден од методите за алтернативно решавање на спорови, постапка во која медијаторот како трета неутрална страна им помага на спротивставените страни да преговараат за спорните прашања и да постигнат сопствена заедничка спогодба односно заеднички да постигнат win-win решение на спорот.¹ Процесот на медијација дава многу можности и предности: таа е

1. Повеќе за дефинирањето на медијацијата види: Riskin, Leonard L. “Understanding mediators’ orientations,

доброволен, доверлив, ефикасен, брз процес, кој може да се користи како пред, така и по поведувањето на судската постапка, контролата на текот и во текот на целата постапка е во рацете на страните и тие самостојно донесуваат решение за спорот, а можноста за остварување на правото пред суд секогаш постои.

Од формален аспект медијацијата се дели на доброволна и задолжителна. Дискусиите за разликите меѓу доброволната и задолжителната медијација се мошне честа појава. И двата видови на медијација имаат свои поборници и противници, секој со причини зошто токму тој вид на медијација треба или не треба да се спроведува.

Доброволноста како карактеристика на медијацијата содржи два основни аспекти: доброволност во однос на прифаќањето на медијацијата како начин за решавање на спорот и доброволно прифаќање на спогодбата постигната во постапката на медијација.² Од друга страна пак, терминот „задолжителна медијација“ може да биде разбран погрешно, дури на прв поглед може да изгледа дека задолжителната медијација е само испревртување на медијацијата во нејзината суштина. Затоа сметаме дека неопходно е да се направи кусо термилошко објаснување на овој вид медијација. Во оваа насока треба да се напомене дека не постои сомневање дека терминот „задолжителна медијација“ значи дека странките се „принудени да седнат на маса“ и да се обидат да го решат спорот. Но, овој термин не значи дека странките се принудени да го решат спорот, туку од нив само се бара bona fides да се обидат да го решат спорот со медијација. Задолжителната медијација значи отстранување на изборот дали странката сака или не да се ангажира во постапката на медијација и замена на ваквиот избор со барање дека мора да учествува во постапката на медијација. Задолжителната медијација всушност ги „присилува“ странките да се насочат кон постигнување на решение за спорот, но во текот на процесот тие не ги губат погодностите кои што медијацијата ги овозможува. Исто така, во било кое време во текот на постапката на медијација, странките може да се откажат од понатамошното учество во медијацијата и во секое време може да ја искористат можноста да го решаваат спорот во судска или арбитражна постапка.³

1. ПРАВНАТА РАМКА

Задолжителната медијација во Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: РСМ) воведена е Законот за изменување и дополнување на законот за парнична постапка од 2015 година.⁴ Имено, со членот 47 од овој закон се менува и дополнува членот 461 од Законот за парнична постапка⁵ на начин што

strategies, and techniques: A grid for the perplexed.” Harv. Negot. L. Rev. 1 (1996); Abramson, Harold I. “Problem-Solving Advocacy in Mediations: A Model of Client Representation.” (2005); Fisher, Roger, William L. Ury, and Bruce Patton. Getting to yes: Negotiating agreement without giving in. Penguin, 2011.

2. За доброволната медијација повеќе види: Moore, Christopher W. The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict. 2d ed. San Francisco: Jossey-Bass (1996); Spencer, David. “Court given power to order ADR in civil actions.” Law Society Journal: the official journal of the Law Society of New South Wales 38, no. 9 (2000); David, Jennifer. “Designing a dispute resolution system.” CDRJ 1, no. 26 1994.

3. За задолжителната медијација повеќе види: Singer, David C. and Cecilie Howard. The Duty of Good Faith In Mediation Proceedings. The New York Law Journal. Vol.244, No.39 (25.08.2010); Berman, Lee Jay. “Voluntariness in Mediation: An Historical Peerspective!” Southern California Mediation Association News. February 2003; Rosalba Alassini and Others, Joined cases C-317/08 to C-320/08.

4. Закон за изменување и дополнување на законот за парнична постапка, Службен весник на Р. Македонија бр.124 од 23.07.2015 година.

5. Членот 461 од Закон за парнична постапка, Службен весник на Р. Македонија бр.79/05, 110/08, 83/09 и 116/10 гласеше: „Во постапката во стопанските спорови ќе се применуваат одредбите на овој закон, ако во одредбите на оваа глава поинаку не е определено.“

по ставот (1) се додаваат три нови става. Согласно ставот 2 од овој член стопанските спорови за парично побарување чија што вредност не надминува 1.000.000,00 (милион) денари, а по кои постапката се поведува со тужба пред суд, странките се должни, пред поднесувањето на тужбата да се обидат спорот да го решат по пат на медијација. Ставот 3 од истиот член предвидува дека при поднесување на тужбата тужителот е должен да приложи писмен доказ издаден од медијатор дека обидот за решавање на спорот по пат на медијација не успеал. А ставот 4 определува дека тужбата кон која не е приложен ваков доказ судот ќе ја отфрли. Овие измени започнаа да се применуваат од 31 јануари 2016 година. Очекуваните последици од предложените решенија беа поефикасно остварување на правата на субјектите во постапката, поттикнување на медијацијата како начин на решавање на спорните односи што ќе резултира со намалување на бројот на стопанските спорови во судовите и подобрување на бизнис климата во Република Северна Македонија.⁶

Од претходно наведеното јасно произлегува дека обврската за претходен обид за решавање на спорот со медијација е пропишана како задолжителна само за стопанските спорови за парично побарување чија што вредност не надминува 1.000.000 денари, а согласно произлегува дека обврската за задолжителна медијација не се однесува за останатите граѓанско-правни спорови без оглед на вредноста на предметот на спорот, на стопанските спорови за парично побарување чија што вредност надминува 1.000.000 денари, како и за стопанските спорови по кои постапката не се поведува со тужба пред суд, без оглед на вредноста на предметот на спорот (на пр. кај нотарските платни налози).

Со оглед на фактот дека Законот за парничната постапка (во понатамошниот текст: ЗПП)⁷ се појавува како значаен извор за општата правна рамка на медијацијата во РСМ, ќе се осврнеме и другите одредби од овој закон кои што се однесуваат на медијацијата. Всушност, ЗПП содржи неколку одредби кои имаат суштинско влијание врз системот на медијација во РСМ. Така, овој закон определува дека судот е должен во спорите во кои е дозволена медијација, заедно со поканата за подготвителното рочиште односно првото главно рочиште за спорите со мала вредност,⁸ да достави до странките писмено укажување дека спорот може да се реши во постапка за медијација (272 став 2 во врска со член 436 став 2). Давајќи му ваква должност на судот, всушност ЗПП определува дека судот е еден од главните чинители и виновници за (не)попопуризирањето на медијацијата меѓу странките. Во оваа поканата, судот треба им укаже на странките дека се должни најдоцна до подготвителното рочиште да се изјаснат за тоа дали се согласни спорот да го решат во постапка за медијација, освен за спорите со мала вредност: најдоцна на првото рочиште за главната расправа (член 272 став 4 во врска со член 436 став 4 од ЗПП). Спротивно на оваа одредба, член 29 став 2 од Законот за медијација, предвидува дека судијата може во која било фаза на судската постапка, да ја

6. Види: Влада на Република Македонија, Предлог-закон за изменување и дополнување на Законот за парнична постапка, Скопје, 2014. Достапно на <https://www.sobranie.mk/downloaddocument.aspx?id=78963ed5-f8b9-4c4f-9be6-d89816d8df72&t=doc> (пристапено на 24.05.2021 год.).

7. Закон за парнична постапка, Службен весник на Р. Македонија, бр. 7/2011, 124/2015.

8. Согласно членот 430 од Законот за парнична постапка (Службен весник на Р. Македонија, бр. 7/2011, 124/2015), спорови од мала вредност се спорови во кои тужбеното барање се однесува на побарување во пари кое не го надминува износот од 600.000 денари. Како спорови од мала вредност се сметаат и споровите во кои тужбеното барање не се однесува на побарување во пари, а тужителот во тужбата навел дека се согласува наместо исполнување на определено барање да прими определен паричен износ кој не го преминува износот 600.000 денари. Како спорови од мала вредност се сметаат и споровите во кој предмет на тужбеното барање не е паричен износ, туку предавање на подвижен предмет чија вредност, што тужителот во тужбата ја навел не го надминува износот од 600.000 денари.

прекине постапката и да ги упати странките на медијација, но само во согласност со странките во спорот. Се поставува прашањето кој е правилниот начин на кој треба да постапи судијата во овие ситуации? Со јазичко толкување на овие одредби се утврдува дека согласно ЗПП „судот им укажува на странките“, а согласно Законот за медијација, „судот ја прекинува постапката“. Но и во двата случаи потребна е и од одлучувачко значење е согласноста на странките да го решаваат спорот со медијација. Од друга страна преку целесообразното толкување на овие одредби се утврдува дека и двете законски решенија имаат единствена цел: користење на медијацијата како начин да се реши спорот, под услов странките да се согласиле со тоа. Затоа сметаме дека дека во овие ситуации најсоодветно е да се постапува во согласност правилото *lex posterior derogat legi priori*.

Доколку странките се согласат спорот да се решава во постапка за медијација, судот ќе донесе решение со кое што постапката се прекинува (член 200 став 1 од ЗПП) и странките ја започнуваат постапката на медијација. Доколку странките склучиле спогодба во постапка на медијација, по поведувањето на судската постапка, должни се истата да ја достават до судот во рок од осум дена од денот на нејзиното склучување. Потоа, судот закажува рочиште на коешто на записник ја констатира склучената спогодба која добива својство на судско порамнување (член 308 во врска со член 307 од ЗПП).

Ако пак судот ја прекинал постапката затоа што двете странки тоа го побарале заради решавање на спорот со медијација (член 200 став 6 од ЗПП), постапката судот ќе ја продолжи по барање на една од странките, а ако такво барање нема, постапката пред судот *ex officio* ќе продолжи по истекот на 45 дена од денот на прекилот (член 203 став 3 од ЗПП). Ваквото решение од ЗПП е во спротивност со членот 16 став 1 од позитивниот Законот за медијација кој определува дека постапката на медијација не може да трае повеќе од 60 дена од денот на започнување на медијацијата, односно определува подолг рок за спроведување на постапката на медијација). Исто како и во претходниот судир на нормите на овие два закона, сметаме дека и тука најсоодветно е да се постапува во согласност со правилото *lex posterior derogat legi priori*.

2. ПРЕДИЗВИЦИТЕ ОД ВОВЕДУВАЊЕТО НА ЗАДОЛЖИТЕЛНАТА МЕДИЈАЦИЈА

Во периодот на донесувањето на законските измени за воведување на задолжителната медијација немаше сомнеж дека ваквото законско решение е особено поволно за развојот на медијацијата во РСМ. Но тогашната состојба со медијацијата наметна друго прашање односно остана нејасно како ќе се спроведува ваквото законско решение, со оглед тогашната актуелна ситуација со медијаторите. Имено, писмен доказ дека имало обид за решавање на спорот со медијација, можеше да издаде само лиценциран медијатор согласно Законот за медијација,⁹ а таков во РСМ до март 2016 година немаше ниту еден при тоа имајќи го во вид фактот дека задолжителната медијација започна да се применува на 31 јануари 2016 година. Согласно Законот за медијација тогашните медијатори без да бидат лиценцирани не можеа да вршат медијаторски услуги. Во овој контекст треба да го напоменеме следново, во периодот на воведувањето на задолжителната медијација во РСМ во Именикот на медијатори беа запишани 155 медијатори¹⁰ кои што статусот медијатор го имаа стекнато согласно Законот

9. Види: Закон за медијација, Службен весник на Р. Македонија бр.188/13, 148/15, 192/15 и 55/16, член 46.

10. Водењето на Именикот на медијатори беше во надлежност на Министерството за правда на Република Северна Македонија.

за медијација од 2006 година¹¹ и кои освен почетната обука, имаат посетувано и други обуки за усовршување на знаењата и континуирна едукација, како и за медијација во специфични области (малолетничка правда, работни односи, меѓуетнички конфликти, а листите за овие медијатори им се доставени на соодветните органи), за што медијаторите поседуваат и соодветни сертификати. Но согласно новиот Закон за медијација од 2013 година овие медијатори не беа лиценцирани медијатори и поради таа причина не смееја да вршат медијаторски услуги. Во оваа насока, Законот за медијација од 2013 година со неговиот член 63 определуваше дека лицата кои до денот на влегувањето во сила на овој закон се запишани во Именикот на медијатори, како и лицата кои до денот на влегувањето во сила на овој закон завршиле обука за медијатори, согласно со Правилникот за начинот и постапката на спроведување на обука за медијатори („Службен весник на Република Македонија“ број 12/11), подлежат на постапката за лиценцирање. Всушност се создаде контрадикторна ситуација: од една страна постои задолжителна медијација и обврска за спроведување на постапка на медијација како задолжителен предуслов за поведување на судска постапка под закана за отфрлање на тужба, а од друга страна немаше лиценциран медијатор кој што би ја спровел постапката на медијација односно недостигаше еден од суштинските елементи за спроведување на постапката на задолжителна медијација.

Во овој контекст треба да се забележи и фактот дека има термилошко неусогласување во позитивното право на РСМ. Имено, додека Законот за медијација користи термин лиценциран медијатор, ЗПП го користи терминот медијатор. Оваа термилошка разлика е значајна затоа што компаративната анализа на системите за акредитација на медијатори покажува дека има држави во светот во кои се прави разлика меѓу лиценциран/регистриран медијатор и/или само медијатор, и под одредени законски определени услови и двата вида на медијатори може да вршат медијаторски услуги. Таков е примерот со Република Чешка.¹² Per analogem би можело да се извлече заклучок дека прифаќање на вакво решение во македонското право би било во корист и на медијаторите и на странките и на развојот на медијацијата во РСМ, но интенцијата на законодавецот е поинаква, односно медијаторски услуги согласно Законот за медијација можат да даваат само лиценцирани медијатори, решение кое што наметна други прашања и дилеми во врска со развојот на медијацијата во РСМ и особено со правата на медијаторите кои што статусот на медијатори го стекнале согласно претходниот Закон за медијација од 2006 година,¹³ и кои до донесувањето на Законот за медијација во 2013 година биле активни учесници во процесите на развојот на медијацијата на државно и меѓународно ниво, кои што со години учествувале на обуки и постојано се усовршувале себе, но и дилеми во врска со стекнатите права воопшто и забраната за *lex retro non agit*.

Како што претходно утврдивме, по воведувањето на задолжителниот обид за медијација, судиите во РСМ беа обврзани да ја отфрлат тужбата доколку во прилог на тужбата не е доставен писмен доказ од медијатор дека имало обид спорот да се реши со медијацијата. Во поглед на оваа обврска, во разговорите со судиите во периодот кога се воведо задолжителната медијација, а се уште немаше лиценцирани медијатори, судиите истакнаа дека проблемот на кој што наидуваат е пред сè поради неусогласеноста на Законот за парнична постапка

11. Закон за медијација, Службен весник на Р. Македонија бр.60/2006.

12. Zákon o mediaci § 19 (Czech).

13. Види: Закон за медијација, Службен весник на Р. Македонија бр.60/2006, член 10, 11 и 12.

со Законот за медијација и едноставно не знаат дали законски бараниот писмен доказ може да го издаде медијатор или само лиценциран медијатор. Во овој период судиите истакнаа дека прифаќаат писмен доказ и од медијатор, а не само од лиценциран медијатор.

За да излезе во пресрет на ваквата неповолна по странките ситуација, тогашната Комора на медијатори на Република Македонија (во понатамошниот текст: КМРМ) побара научно толкување на членот 66 од Преодните и завршни одредби на Законот за медијација („Службен весник на РМ“ бр.188 од 31.12.2013 година). Содржината на членот 66 од Законот за медијација гласи: „Комората на медијатори формирана согласно со Законот за медијација (Сл. Весник на РМ бр.60/2006, 22/2007 и 114/2009) престанува да функционира со денот на конституирањето Комората согласно со овој закон“. Согласно научното толкување, од содржината на членот 66 од Законот за медијација јасно произлегува дека постојната КМРМ продолжува да функционира до моментот на формирање на новата Комора на медијатори, што значи дека законодавецот не предвидел ништо друго во врска со функционирањето на постојната Комора на медијатори. Во заклучокот на научното толкување се наведува дека законодавецот немал намера да предвиди други услови освен стриктно наведеното за функционирањето на постојната Комора на медијатори од што логички и правно произлегува дека постојните медијатори, од основањето на Комората па сè до денес, функционираат, односно спроведуваат постапки на медијација и со тоа се неразделен дел од Комората, со што опстојувањето на Комората е невозможно без извршување на сите активности на медијаторите. „Па затоа постојните медијатори кои стекнале својство медијатори ќе функционираат и ќе спроведуваат постапки на медијација, сè до конституирањето на Комора согласно новиот Закон за медијација“—стои во научното толкување на овој член.¹⁴ Ова научно толкување беше доставено до медијаторите, истото беше разгледано на седницата на Собранието на КМРМ која беше одржана на ден 27.02.2016 година и беше прифатено од мнозинството од медијаторите. Но со оглед на фактот дека станува збор за научно, а не за автентично толкување на законот, дел од медијаторите и покрај добрата намера да им се излезе во пресрет на потребите, пред сè на странките и адвокатите, не постапуваа согласно ова толкување и изгласаното од Собранието на КМРМ, плашејќи се дека во иднина би можеле да се соочат со санкции поради вршење недозволена дејност и постапување во спротивност со Законот за медијација.

Бидејќи ваквата неусогласеност суштински влијаеше и врз работата на адвокатите (ако не биде доставен писмен доказ за обид за медијација, тужбата се отфрла), Адвокатската Комора на Република Македонија доставила писмено барање до Министерството за правда на РСМ, со цел разрешување на ваквата забуна. Во однос на ова, Министерството за правда на РСМ во месец април 2016 година (што значи четири месеци од примената на задолжителната медијација) испратило известување до Адвокатската Комора на Република Македонија во кое се наведува дека медијаторите кои се стекнале со лиценца за медијатор, во согласност со членот 46 од Законот за медијација, а не се запишани во Именикот на медијатори, можат да вршат медијаторски работи во согласност со одредбите

14. Види: Научно толкување на членот 66 од Преодните и завршни одредби на Законот за медијација („Службен весник на РМ“ бр.188 од 31.12.2013 година). Достапно на: <http://www.akademik.mk/nauchno-tolkuvane-na-chlenot-66-od-preodnite-i-zavrshni-odredbi-na-zakonot-za-medijatsija-sluzhben-vesnik-na-rm-br-188-od-31-12-2013-godina/> (пристапено на 24.05.2021 год.).

од Законот за медијација и дека во РСМ има само еден лиценциран медијатор.¹⁵ Во врска со ваквото известување на Министерството за правда, адвокатите истакнува негодувања затоа што, од една страна овој лиценциран медијатор беше со седиште во Штип (источниот дел од РСМ), што значи дека сите странки од цела држава би требало да патуваат до Штип за да се обидат да го решат спорот со медијација или медијаторот да патува зависно од потребите на странките, што пак значи автоматско зголемување на трошоците на постапката на медијација и нејзино одолговлекување, а која што постапка по дефиниција и согласно закон треба да биде брза и економична. Од друга страна, пак адвокатите истакнуваат дека овој медијатор за неговите услуги наплаќал висока цена за издавањето на потврдите по негово сопствено наоѓање (според кажувањата на адвокатите: почнувајќи од 100 евра па нагоре), што исто така автоматски влијае спротивно на целта заради која што е воведена задолжителната медијација. Формално-правно ваквото известување од Министерството за правда на РСМ нема обврзувачка сила, а исто така доставено е само до Адвокатската комора на РСМ и за него судиите, а и целокупната општа и стручна јавност, се информирани само од кажувањата на адвокатите. Затоа судиите ја продолжија практиката да ги прифаќаат писмените докази за обид за медијација од сите медијатори, а не само од лиценцираните медијатори. Уште повеќе, поради вака настаната состојба, судиите истакнуваат дека се соочуваат и со потврди издадени од единствениот лиценциран медијатор во кои потврди овој медијатор наведувал дека поради обемот на работа, единствениот лиценциран медијатор физички не бил во состојба да направи обид за решавање на сите спорови со медијација. Затоа, сметаме дека преодното решение да се прифаќа писмен доказ за обид за медијација од медијатор, а не само од лиценциран медијатор, е сосема оправдано. Во спротивно би се продуцирале низа негативни последици како по уставно загарантираната правната заштита на странките, така по работата на судиите и адвокатите, и сето тоа во крајна линија и долгорочно би имало негативни последици по заживувањето и развивањето на медијацијата во РСМ. Останува нејасно зошто ако Адвокатската комора на РСМ навистина сакала да ја разреши вака настанатата ситуација, не побарала автентично толкување на законот. Во оваа насока, сметаме дека и Министерството за правда на РСМ беше потполно свесно за ваквата неповолна ситуација, но не презело конкретни чекори за нејзино надминување, бидејќи истите ќе резултираат со низа поплаки и негодувања од сите заинтересирани страни (странки, адвокати, медијатори), туку настојува и однесувајќи се на овој начин, премолчано овозможува и дозволува, колку што може „без проблеми“ на горе опишаниот „незаконски“ начин да се спроведуваат законските решенија.

Во септември 2020 година Министерството за правда на РСМ достави нов Предлог Закон за парнична постапка. Во текстот на овој предлог закон предложена е задолжителна медијација во работните спорови, во споровите од мала вредност по тужба пред суд, во споровите од мала вредност по основ на приговор по нотарски и во судски платен налог и во трговските спорови. По однос на ваквиот предлог за воведување на задолжителната медијација, Адвокатската Комора на Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: АКРСМ) побара медијацијата да биде исклучиво доброволна, и никако задолжителна.¹⁶

15. Академик. „Адвокатска комора: известување во врска со членот 461 од законот за парнична постапка.“ Akademik.mk. 19.04.2016. Достапно на: <http://www.akademik.mk/advokatskata-komora-izvestuvane-vo-vrska-so-chlenot-461-od-zakonot-za-parnichnata-postapka/> (пристапено на 24.05.2021 год.).

16. Види: Предлози од Адвокатска комора на РСМ а изготвување на Предлог Законот за измена и дополнување

Ваквото свое барање АКРСМ го аргументира со тврдењата дека трошоците за странките ќе се зголемат, а со тоа странките не можат да добијат судска заштита пред суд, поради зголемени трошоци и одолговлекување на постапката. Со тоа, предлогот на ЗПП оди спротивно на интенцијата за економичност и експедитивност на постапките, како и на тендецијата за пристапност на правдата за сите. Во поткрепа на ваквото тврдење на АКРСМ е и праксата и инсистирањето на медијаторите трошоците да им се плаќаат однапред од страна на странките. Согласно наши сознанија од доставени поплаки од правни лица, а и согласно тврдењата на АКРСМ овие трошоци прво ги плаќа тужителот, потоа тужениот и со тоа не само што се одолговлекува постапката, туку и се зголемуваат вкупните трошоци на постапката. Ако се има во вид ваквото однесување на лиценцираните медијатори, во некои постапки како што се споровите од мала вредност трошоците за медијација може да бидат поголеми од самиот долг. По укажувањата на АКРСМ, работната група го прифати предлогот на АКРСМ медијацијата да биде доброволна и одлучи задолжителниот обид за медијација да биде избришан од предлог законот за парнична постапка. Во овој контекст треба да се разгледа и тврдењето на АКРСМ дека задолжителниот обид за медијација е спротивен на член 6 од Европската конвенција за човекови права кој предвидува дека секој има право на заштита на своите права пред законски воспоставен непристрасен суд, и треба да се има во вид следново: Прашањето за односот меѓу задолжителната медијација, наметнувањето на казни во случај на неисполнување на обврската за задолжителна медијација и членот 6 од Европската конвенција за човекови права беше разгледано и од страна на Европскиот суд на правдата во пресудата од 18.03.2010 година беше одлучено дека националното законодавство не е спречено да предвиди задолжителна вон судска медијација односно медијација која задолжително би ѝ претходела на судската постапка.¹⁷

ЗАКЛУЧОК

Целта на медијацијата е јасна: спорниот однос помеѓу странките да се реши вонсудски, на мирен начин со помош на еден или повеќе медијатори со цел да се постигне заедничко прифатливо решение, со што е можно помалку трошоци во време и пари. Ситуацијата со задолжителната медијација во Република Северна Македонија го наметна прашањето дали формално правните измени ќе имаат реално позитивно влијание врз развивањето на медијацијата или се само

на Законот за парнична постапка, 16.01.2020 година; Министерство за правда на РС Македонија, Коментари и предлози на ЗПП со осврт на работната група за секој од нив. Достапно на: <https://www.pravda.gov.mk/Upload/Documents/Odgovor%20na%20site%20komentar-Nacrt%20ZPP.pdf> (пристапено на 24.05.2021 год.).

17. Joined Cases C-317/08 to C-320/08, Alassini v. Telecom Italia SpA. Препораките на EUROCHAMBERS во оваа смисла се дека кога со договорна клаузула, одлука на судија или врз основа на закон е определена задолжителна медијација, истовремено треба да биде предвидено дека обврската на странките е ограничена на добрата волја за учество на средба со медијаторот каде ќе биде истражена можноста за примена на медијацијата за решавање на конкретниот спор. Во сите случаи, на страните ќе им биде дозволено да го напуштат процесот во секое време и со разумни трошоци за постапката. Страните на спорот не се должни да постигнат договор или да потпишат спогодба на крајот на постапката на медијација; понатаму, треба да се направат можности за примена санкциите предвидени за неоправдано одбивање на странките да учествуваат на првиот состанок од медијацијата, како на пример, странката на спорот која што одбила да се обиде да го реши спорот со медијација, да ги сноси трошоците на судската постапка која би следувала, дури и во случај да го добие спорот на суд; понатаму, странките кои одбиваат да учествуваат во процесот на медијација да обезбедат оправдана причина за таквото одбивање; обезбедување поттик за странките кои ја избрале медијацијата како начин за решавање на спорот, како што се јавни субвенции (правна помош), фискални стимулации или рефундација на судски трошоци; понатаму, потребни се советници кои ќе ги известуваат странките и ќе им укажуваат на медијацијата како алтернатива на судењето кога тоа е потребно и предвидување и спроведување на казни за адвокатите кои нема да направат вакво укажување на странките.

козметичко решение. Период од развојот на задолжителната медијација во РСМ кој што е анализиран во овој труд, покажа дека сосема е возможна ситуацијата во која обидот да се реши спорот со медијација може да биде претворен во чиста формалност само да се задоволи барањето на законот за да странките не сносат негативни последици. Сепак, сметаме дека задолжителната медијација може, во правилна констелација на околности, да ги постигне целите посакувани како од странките на спорот, така и од другите заинтересирани страни.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Abramson, Harold I. "Problem-Solving Advocacy in Mediations: A Model of Client Representation." (2005);
2. Berman, Lee Jay. "Voluntariness in Mediation: An Historical Peerspective!" Southern California Mediation Association News. February 2003;
3. David, Jennifer. "Designing a dispute resolution system." CDRJ 1, no. 26 1994;
4. Fisher, Roger, William L. Ury, and Bruce Patton. Getting to yes: Negotiating agreement without giving in. Penguin, 2011;
5. Moore, Christopher W. The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict. 2d ed. San Francisco: Jossey-Bass (1996);
6. Riskin, Leonard L. "Understanding mediators' orientations, strategies, and techniques: A grid for the perplexed." Harv. Negot. L. Rev. 1 (1996);
7. Singer, David C. and Cecilie Howard. The Duty of Good Faith In Mediation Proceedings. The New York Law Journal. Vol.244, No.39 (25.08.2010);
8. Spencer, David. "Court given power to order ADR in civil actions." Law Society Journal: the official journal of the Law Society of New South Wales 38, no. 9 (2000);
9. Zákon o mediaci § 19 (Czech);
10. Закон за изменување и дополнување на законот за парнична постапка, Службен весник на Р. Македонија бр.124 од 23.07.2015 година;
11. Закон за медијација, Службен весник на Р. Македонија бр.188/13, 148/15, 192/15 и 55/16;
12. Закон за медијација, Службен весник на Р. Македонија бр.60/2006;
13. Закон за парнична постапка, Службен весник на Р. Македонија, бр. 7/ 2011, 124/2015.

Судска пракса

1. Joined Cases C-317/08 to C-320/08, Alassini v.Telecom Italia SpA.

Веб страни

1. Веб страната на European Association of Chambers of Commerce and Industry: www.eurochambres.eu
2. Веб страната на Адвокатската комора на Република Северна Македонија: www.mba.org.mk;
3. Веб страната на Академик: www.akademik.mk;
4. Веб страната на Министерството за правда на Република Северна Македонија: www.pravda.gov.mk;
5. Веб страната на Собранието на Република Северна Македонија: www.sobranie.mk